

УДК 378: 33

Беспарточна О. І., Яковенко Я. Ю.

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського, Кременчук

КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Розглянуто сучасні підходи до визначення професійної компетентності та її складових. В результаті дослідження було виокремлено основні елементи професійної компетентності майбутніх фахівців з економіки. Наголошується на тому, що розвиток мислення має вагомe значення у формуванні особистості майбутнього економіста. Досліджено зарубіжний досвід навчання економістів у вищій школі та акцентовано увагу на тому, що існує необхідність створення такої моделі підготовки фахівців, яка відповідатиме українським соціокультурним та економічним реаліям.

Ключові слова: професійна компетентність, структурні компоненти професійної компетентності, вища економічна освіта, модель професійної підготовки економістів.

Беспарточна Е. И., Яковенко Я. Ю.

Кременчугский национальный университет имени Михаила Остроградского, Кременчуг

КОМПАРАТИВНЫЙ АНАЛИЗ ОСОБЕННОСТЕЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ СТУДЕНТОВ ЭКОНОМИЧЕСКИХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ

Рассмотрены современные подходы к определению профессиональной компетентности и ее составляющих. В результате исследования были выделены основные элементы профессиональной компетентности будущих специалистов по экономике. Подчеркивается то, что развитие мышления имеет большое значение в формировании личности будущего экономиста. Исследован зарубежный опыт обучения экономистов в высшей школе и акцентировано внимание на том, что существует необходимость создания такой модели подготовки специалистов, которая будет отвечать украинским социо-культурным и экономическим реалиям.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, структурные компоненты профессиональной компетентности, высшее экономическое образование, модель профессиональной подготовки экономистов.

АКТУАЛЬНІСТЬ РОБОТИ. Процеси глобалізації та інтеграції світової спільноти потребують від сучасних економістів не лише високої кваліфікації, а й спроможності працювати в міжнародній економіці. Це означає, що вищі навчальні заклади повинні формувати професійну компетенцію своїх випускників, аби ті були готові до вирішення нетрадиційних економічних задач, провадження діяльності в іншомовному середовищі, налагодження ділових контактів та самоосвіти.

МАТЕРІАЛ І РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ. Дослідженню проблеми модернізації професійної підготовки фахівців з економіки у вищій школі присвячені праці Войнаровської Н.В. [5], Поясок Т.Б. [11], Гейзерської Р.А. [7], Вульфсон Б.Л. [6], Ельбрехт О.М. [8] та багатьох інших. Однак недостатньо висвітленою залишається проблема формування професійної компетентності майбутніх фахівців з економіки. Мета статті полягає у розгляді особливостей процесу формування професійної компетентності студентів-економістів та узагальненні існуючих підходів на основі вивчення зарубіжного досвіду.

У сучасних умовах особливого значення набуває підготовка фахівців нової формації у галузі економіки. Вищий навчальний заклад, орієнтуючись на розвиток особистості студента, має озброїти його необхідними знаннями, уміннями та навичками, тобто сформувати

належну професійну компетенцію. Під професійною компетентністю фахівця розуміють співвідношення його професійних знань та умінь з психологічними якостями і суб'єктивними можливостями особистості.

Щоб мати змогу визначити структуру професійної компетентності фахівців з економіки, розглянемо трактування поняття «професійна компетентність» українськими та зарубіжними дослідниками (табл. 1).

Таблиця 1 – Трактування поняття «професійна компетентність»

№ з/п	Автор	Визначення	Базова характеристика
1	Т. Браже [3], Н. Запрудський [9]	сукупність знань, навичок та умінь, а також професійнозначущі якості особистості	виконання професійних обов'язків
2	В. Введенський[4]	професійнозначуща якість, компонентами якої виступають не лише знання та досвід роботи, а й комунікативні уміння	багатокомпонентна структура
3	І. Зимня [10]	сукупність когнітивних, мотиваційних і смислових складових та професійний досвід	поведінкові компетенції, що стають особистісними якостями
4	О. Айрапетова[2]	спрямованість, компетентність, індивідуально-психологічні властивості і здібності	Особистісні якості
5	С. Адам [1]	комунікативно-функціональна система якостей, що включає рефлексивну складову	

Здійснене узагальнення підходів дозволяє виокремити структурні компоненти професійної компетентності. Проте варто зазначити, що структура компетентності є динамічним явищем, оскільки у сучасних умовах професійна діяльність будується у тому числі і на основі взаємодії з оточуючими та здатності до комунікації. Відповідно, професійна компетентність майбутніх фахівців з економіки – це важлива характеристика професійної діяльності та інтегративна якість економіста водночас, що є поєднанням особистісних та професійних якостей.

Основні складові професійної компетенції економіста такі ж, як і більшості професій типу «Людина-Знакова система»: операційна складова передбачає оволодіння предметною областю фаху, інформаційна – оволодіння інформаційними технологіями, комунікативна – навичками спілкування.

Водночас процес формування особистості майбутнього економіста – складний і тривалий процес, оскільки, виконуючи професійну діяльність, потрібно швидко, лаконічно та оригінально вирішувати складні завдання, пов'язані із сприйняттям та обробкою великих об'ємів інформаційних потоків на рідній та іноземній мовах. Саме розвиток мислення має вагомое значення у формуванні особистості майбутнього економіста.

Поняття «професійне мислення» означає мислення, що формується при вирішенні специфічних професійних задач (предметний аспект) та наявний високий професійно-кваліфікаційний рівень фахівця (якісний аспект). Відомо, що мислення людини передбачає постановку питання, що формує задачу, на розв'язання якої спрямовується сам процес мислення. При цьому певну роль відіграють уміння зосередитися на питанні, інтерес та зацікавленість у його розв'язанні, а також виникнення ідей у вигляді здогадок.

Професії економічного спрямування пов'язані з вивченням і переробкою інформації, що потребує хорошої оперативної пам'яті, логічного мислення, розподілу уваги та посидючості. Відповідно, усі ці якості потрібно розвивати у студентів у процесі оволодіння ними знаннями з фаху. Щодо специфіки самих завдань, які постають перед економістами, то це, насамперед, проблемні ситуації практичного характеру. Це означає, що у процесі підготовки фахівців економічного спрямування важливо не лише діагностувати їх професійні якості, а й сприяти розширенню особистого досвіду, інтуїції та індуктивного мислення, якими він керується у конкретних навчально-виховних ситуаціях.

Важливою складовою виступає також необхідність оволодіння іноземною мовою, зокрема англійською. В Україні наприкінці ХХ століття розпочався процес поповнення економічного лексикону англіцизмами, чому сприяло розширення партнерських відносин із західними країнами у галузях торгівлі, фінансів та банківської справи. Сьогодні похідні економічні терміни становлять важливий пласт будь-якої національної мови, оскільки функціонують у економічних сферах законодавства, діловій документації, наукових публікаціях.

Крім того, важливо сприяти формуванню у студентів власного ставлення до загальноекономічних проблем. Професійне мислення має формуватися у студентів у змістовому та процесуальному аспектах. Зміст професійного мислення майбутніх економістів багато в чому визначає демократизація та гуманізація педагогічного процесу. Посилення міжособистісної взаємодії педагогів та студентів на заняттях дає можливість навчально-виховну роботу пов'язувати з позааудиторною, наприклад шляхом створення і розгляду проблемних ситуацій. При цьому вирішення економічних завдань як цілісний і різнобічний процес можна представити у вигляді послідовності таких одиниць розумової діяльності: ключові ідеї, конструктивно-методичні схеми, вирішення оперативних економічних завдань.

В Україні вимоги до професійної компетентності студентів економічного профілю визначено в освітньо-кваліфікаційній характеристиці та освітньо-професійній програмі, які слугують основою розроблення навчальних програм у вищих навчальних закладах. Така регламентованість звужує можливості вузьких спеціалізацій чи вільного вибору дисциплін, що є однією з причин існування на ринку праці дисбалансу у професійній підготовці економістів та вимогах роботодавців. Отже, в сучасних умовах університетська освіта є одним з найважливіших чинників, які визначають майбутнє нації. Для всебічного розгляду особливостей процесу формування професійної компетентності студентів-економістів варто дослідити моделі професійної підготовки студентів економічних спеціальностей за кордоном.

На основі узагальнення зарубіжного досвіду з метою порівняння української моделі організації підготовки майбутніх фахівців з економіки, розглянемо також європейську, американську та японську моделі.

Американська модель [9] навчання бакалаврів з економіки базується на наступних засадах:

- основний навчальний курс включає вивчення мікро- та макроекономіки та кількісних методів економічного аналізу;
- допоміжні та додаткові курси охоплюють міжнародну економіку, економіку державного сектору та побудову адекватних економіко-математичних моделей;
- ключова роль відводиться творчим науково-пошуковим завданням;
- основними навичками визнаються навички дедуктивного міркування, комплексне розуміння економічних відносин, уміння використовувати техніки прийняття рішень та поглиблені знання спеціалізованих дисциплін.

Таким чином, американська система професійної підготовки бакалаврів з економіки є найбільш ліберальною, оскільки характеризується можливістю вільного вибору дисциплін.

Магістерська програма підготовки у США [8] надає студентам-економістам можливість поглибленого вивчення спеціалізованих дисциплін (наприклад економетрика та статистика), а також додаткових курсів (наприклад, з міжнародної економіки, організації галузевих ринків, економіки міста тощо).

У США поширені декілька педагогічних підходів до підготовки майбутніх фахівців економічного профілю [5], які на практиці застосовуються у синтезі один з одним. Зокрема: ChalkandTalk (формат лекцій), Peakonomics (проблемний підхід), Writingintensive (письмовий підхід задля глибшого оволодіння знаннями), ProficiencyApproach (підхід професійності, що передбачає практичне застосування отриманих знань).

Система вищої економічної освіти країн Європи наближена до американської [6]: у Великобританії відсутній єдиний державний перелік дисциплін для студентів фінансово-економічного профілю; у Франції випускники здобувають фахові знання та навички за конкретними економічними спеціальностями, а основний акцент навчання – на практичному спрямуванні; у Німеччині освітній процес побудований таким чином, аби студенти економічних спеціальностей починали працювати якомога раніше.

Японська модель передбачає відсутність вузької спеціалізації, а основним завданням навчання і підготовки фахівців з економіки визнається забезпечення розвитку особистості з високими моральними якостями, готовою до вирішення нагальних і стратегічних завдань [7].

Отже, сьогодні відбувається процес пристосування освітніх систем, що забезпечує зростання мобільності серед студентів, і як наслідок, посилення міграційних процесів трудових ресурсів. Саме тому, завданням представників професійної освіти України є створення конкурентоспроможної, якісної системи освіти з адаптацією досягнень та досвіду освітньо-розвинених країн для задоволення потреб ринку праці та, в умовах демографічної кризи, примноження студентського потенціалу. У нових соціально-економічних умовах все більш очевидним стають протиріччя між змістом економічної освіти і зміною потреб галузей економіки і соціальної сфери, між рівнем професійної економічної освіти та можливістю працевлаштування молодих фахівців [11, 34]. Сучасна професійна українська освіта буде моделлю підготовки фахівців економічного профілю на основі аналізу всіх типів задач і виключення елементів, які повторюються, що вміщує навчальні плани та розгорнуті програми окремих предметів. Але на час закінчення підготовки фахівця, модель значно застаріває в реальному економічному секторі, що призводить до зниження конкурентоспроможності українського випускника економічної спеціальності.

ВИСНОВКИ. Пряме запозичення будь-якої моделі європейської професійної підготовки економістів неможливе в українській системі освіти. Досвід розвинутих країн з підготовки фахівців економічного профілю свідчить, що основні моделі запроваджують з урахуванням економічних умов функціонування країни та її традицій. Враховуючи, що загально визнаними світовими моделями професійної підготовки вважаються американська, європейська та японська моделі підготовки фахівців економічного профілю, необхідно адаптувати власну модель підготовки з врахуванням власних національних стандартів та світових вимог. Відповідно, існує необхідність розробки та впровадження такої моделі підготовки фахівців, яка відповідатиме українським соціокультурним та економічним реаліям, що становить перспективу подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Адам С. Использование результатов обучения // Болонский процесс: середина пути / С. Адам; поднауч. ред. В. И. Байденко. – М. : Исследоват. центр проблем кач-ва подгот. спец-ов, 2005. – С. 100–139.

2. Айрапетова Е. Ю. Компоненты профессиональной подготовки менеджера в вузе [Электронный ресурс] / Е. Ю. Айрапетова. – Режим доступа: <http://www.ncstu.ru/content/>

[_docs/pdf/conf/past/2005/pps/15/26.pdf](#)

3. Браже Т. Г. Развитие чувства нового [Электронный ресурс] / Т. Г. Браже, Ю. Н. Кулюткин. – Режим доступа : www.pomorsu.ru/avpu/proect/sbornik2004/395.html

4. Введенский В. Н. Моделирование профессиональной компетентности педагога / В. Н. Введенский // Педагогика. – 2003. – № 10. – С. 51–55.

5. Войнаровська О. Н. Перспективи застосування американського досвіду підготовки бакалаврів з економіки у вітчизняних вищих навчальних закладах [Електронний ресурс] / О. Н. Войнаровська // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2010. – № 5. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pippo/2010_5/Voynar.html

6. Вульфсон Б. Л. Высшее образование на Западе на пороге XXI века: успехи и нерешенные проблемы / Б. Л. Вульфсон // Педагогика. – 1999. – № 2. – С. 84–96.

7. Гейзерська Р. А. Про необхідність формування професійно значущих якостей майбутніх магістрів економічного профілю / Р. А. Гейзерська // Вісн. Луган. нац. пед. ун-ту імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. – 2007. – № 1. – С. 241.

8. Ельбрехт О. М. Підготовка менеджерів у вищих навчальних закладах Великобританії, Канади, США (порівняльний аналіз) [Текст] : монографія / О. М. Ельбрехт ; Ін-т вищ. освіти АПН України. – К. : Основа, 2009. – 256 с.

9. Запрудский Н. И. Современные школьные технологии : пособие для учителей / Н. И. Запрудский. – Минск : Сэр-Вит, 2003. – 288 с.

10. Зимняя И. А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. Авторская версия/ И. А. Зимняя. – М. : Исследоват. центр проблем качества подгот. специалистов, 2004. – 41 с.

11. Поясок Т. Б. Система застосування інформаційних технологій у професійній підготовці майбутніх економістів: монографія / Тамара Борисівна Поясок. – Кременчук : ПП Щербатих О.В., 2009. – 348 с.

Bespartochnaya O., Yakovenko Ya.

Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskiy National University, Kremenchuk

COMPARATIVE ANALYSIS OF PECULIARITIES OF PROFESSIONAL TRAINING OF STUDENTS OF ECONOMIC SPECIALTIES

In the article the modern approaches to the definition of professional competence and its components are considered. As a result of the research, the main elements of the professional competence of future economists were identified. It is emphasized that the development of thinking has a great importance and the influence on shaping the personality of the future economist. The foreign experience of training economists in higher education has been studied. Attention is also focused on the fact that there is a need to create such model of training specialists that will meet the Ukrainian socio-cultural and economic realities.

Keywords: professional competence, structural components of professional competence, higher economic education, model of professional preparation of economists.

REFERENCES

1. Adam, S. and Baydenko, V.I. (2005), *Ispol'zovaniye rezul'tatov obucheniya*, Bologna process: middle way, Yssledovat'. Tsentrproblem kach-vapodhot. spets-ov, Moscow. [in Russian]

2. Ayrapetova, E.Yu. (2005), "Components of professional training of a manager in the university", available at: http://www.ncstu.ru/content/_docs/pdf/conf/past/2005/pps/15/26.pdf (accessed 10.05.2017). [in Russian]

3. Brazhe, T.H. and Kulyutkin, Yu.N. (2004), *Rozvytye chuvstva novoho* [Developing a sense of new], available at: www.pomorsu.ru/avpu/proect/sbornik2004/395.html (accessed 15.05.2017). [in Russian]

4. Vvedenskyy, V.N. (2003), *Modeli rovaniye professional'noy kompetentnosti pedagoga* [Modeling the professional competence of the teacher], *Pedahohika*, vol. 10, pp. 51-55. [in Russian]
5. Voynarovs'ka, O.N. (2010), *Perspektyvy zastosuvannya amerykans'koho dosvidu pidhotovky bakalavriv z ekonomiky u vitchyznyanykh vyshchyykh navchal'nykh zakladakh* [Prospects of America nexperience of preparation of Bachelorin economics in localuni versities], *Pedahohika i psykholohiya profesiyanoi osvity*, vol. 5, available at: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pippo/2010_5/Voynar.html (accessed 21.05.2017). [in Ukrainian]
6. Vul'fson, B.L. (1999), *Vysshee obrazovanye na Zapade na porohe XXI veka: uspekhy i nereshennye problemy* [Higher education in the West on the threshold of the 21st century: successes and unresolved problems], *Pedahohika*, vol. 2, pp. 84-96. [in Russian]
7. Heyzers'ka, R.A. (2007), *Pro neobkhdnist' formuvannya profesiynoznavchy khyako steymaybutnikhmahistrivekonomichnohoprofilyu* [On the necessity of formation of professionally knowledgeable qualities of future masters of economic profile], *Visn. Luhan. Nats. Ped. Un-tuimeni Tarasa Shevchenka. Pedahohichninauky*, vol. 1, p. 241. [in Ukrainian]
8. El'brekht, O.M. (2009), *Pidhotovkamenedzheriv u vyshchyykhnavchal'nykhzakladakh Velykobrytaniyi, Kanady, SSHA (porivnyal'nyyanaliz)* [Training of managers in higher education institutions in Great Britain, Canada, USA (comparative analysis)], *In-t vyshch. Osvity APN Ukrayiny, Osnova*, Kyiv. [in Ukrainian]
9. Zaprudskyy, N.I. (2003), *Sovremenny eshkol'nyetekhnolohyy: posobyе dlya uchyteley* [Modern school technology: a manual for teachers], Sér-Vyt, Mynsk. [in Russian]
10. Zymnyaya, Y.A. (2004), *Klyuchovi kompetentsiyi yak rezul'tatyvno-tsilevaya osnova kompetentnostnoho pidkhodu v osviti. Avtors'kaversiya* [Key competences as a result-target basis of competence approach in education. Author's version], *Yssledovat'. Tsentr problem yakosti pidhotuvannya. Spetsialistiv*, Moscow. [in Russian]
11. Poyasok, T.B. (2009), *Systema zastosuvannya informatsiynykh tekhnolohiy u profesiynyi pidhotovtsi maybutnikh ekonomistiv: monohrafiya* [The systemofapplicationof information technologies inthetrainingoffuture economists: a monograph], PP Shcherbatikh O.V., Kremenchuk/ [in Ukrainian]

Беспарточна Олена Іванівна,

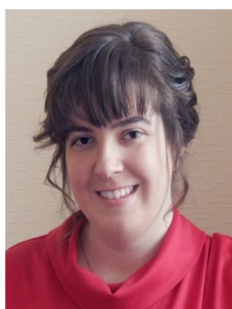
канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри психології, педагогіки та філософії,
Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського,
вул. Першотравнева, 20,
м. Кременчук
Полтавської обл., Україна, 39600.
Тел. +38(067) 798-05-39.
E-mail: bespartochnay@ukr.net

Яковенко Ярослава Юріївна,

аспірантка кафедри економіки,
Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського, Кременчук,
вул. Першотравнева, 20, Кременчук, 39600,
Україна.
Тел.: +38 096 909 1205.
E-mail: yaroslavayakovenko@gmail.com

Bespartochna Olena Ivanivna,

Cand.Sc. (Ed.), Associate Professor,
Associate Professor of Pedagogy and
Philosophy Department,
Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyy
National University,
vul. Pershotravneva, 20, Kremenchuk,
Poltava Region, Ukraine, 39600.
Tel. +38(067) 798-05-39.
E-mail: bespartochnay@ukr.net

Yakovenko Yaroslava Yuriyivna,

PhD Student in Economics,
Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyy
National University, Kremenchuk.
vul. Pershotravneva, 20, Kremenchuk,
Poltava Region, Ukraine, 39600.
Tel.: +38 096 909 1205.
E-mail: yaroslavayakovenko@gmail.com

Стаття надійшла 10.09.2017